

De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België

Projectie tot 2030

November 2016

Jean-Maurice Frère, jmf@plan.be

Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut die beleidsrelevante studies en vooruitzichten maakt over economische, socio-economische en milieuvraagstukken. Daarnaast bestudeert het de integratie van die vraagstukken in een context van duurzame ontwikkeling. Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen.

De werkzaamheden van het FPB worden steeds gekenmerkt door een onafhankelijke benadering, transparantie en aandacht voor het algemeen welzijn. De kwaliteit van de gegevens, een wetenschappelijke methodologie en de empirische geldigheid van de analyses staan daarbij centraal. Tot slot zorgt het FPB voor een ruime verspreiding van de resultaten van zijn werkzaamheden en draagt zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische Onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer.

url: <http://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Publicaties

Terugkerende publicaties:

Vooruitzichten

Planning Papers (laatste nummer):

Het doel van de "Planning Papers" is de analyse- en onderzoekswerkzaamheden van het Federaal Planbureau te verspreiden.

115 De administratieve lasten in België voor het jaar 2014
Chantal Kegels, Dirk Verwerft - Februari 2016

Working Papers (laatste nummer):

11-16 Commuting subsidies in Belgium - Implementation in the PLANET model
Benoît Laine, Alex Van Steenberghe - Oktober 2016

Overname wordt toegestaan, tenzij voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2016/7433/28

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

tel.: +32-2-5077311

fax: +32-2-5077373

e-mail: contact@plan.be

<http://www.plan.be>

De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België

Projectie tot 2030

November 2016

Jean-Maurice Frère, jmf@plan.be

Abstract - Deze Working Paper presenteert, op basis van informatie beschikbaar tot juli 2016, een projectie bij ongewijzigd beleid tot 2030 van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België, zoals bepaald in het kader van de Europa 2020-strategie. Die bevolking zou tenderen naar 2,232 miljoen in 2030, wat 418 000 meer is dan de doelstelling van de Europa 2020-strategie. Tegen 2030 zou haar aandeel slinken tot 16,1 %. Dit is 5,6 procentpunt hoger dan wat de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling als doelstelling zou vooropstellen.

Jel Classification - C32, H55, I32, J11, QO1

Keywords - Armoede, België, Duurzame Ontwikkeling, Monitoring

Dankwoord - De auteur wenst Rudi Van Dam en Tim Goedemé te bedanken voor de mogelijkheid om eerdere versies van deze projectie in 2015 te presenteren voor resp. de Werkgroep Sociale Indicatoren NHP/NSR en tijdens een intern seminarie van het Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck van de Universiteit van Antwerpen. Alleen de auteur is verantwoordelijk voor eventueel nog overblijvende fouten.

Inhoudstafel

Synthese.....	1
1. Inleiding	3
2. De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting	6
2.1. Definitie en evolutie van de drie deelpopulaties	7
2.1.1. De bevolking met een armoederisico	7
2.1.2. De bevolking met een zeer lage werkintensiteit	9
2.1.3. De bevolking in een situatie van ernstige materiële ontbering	9
2.2. Definitie en evolutie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting	11
3. Projectie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting	14
3.1. Projectiemethode	14
3.1.1. De bevolking met een armoederisico	15
3.1.2. De bevolking zonder armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit	17
3.1.3. De bevolking zonder armoederisico en zonder een zeer lage werkintensiteit maar die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering	20
3.2. Projectieresultaten	20
4. Besluit.....	23
Bijlage: De inkomensbronnen geregistreerd door de EU-SILC-enquête en gesimuleerd door MIDAS	24
Bibliografie.....	26

Lijst van tabellen

Tabel 1	Aandeel van de bevolking dat geconfronteerd wordt met problemen van ernstige materiële ontbering in België in 2015.....	10
Tabel 2	Samenstelling van de totale bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België tussen 2004 en 2015 in procent en totaal in miljoenen	13
Tabel 3	De inkomensbronnen geregistreerd door de EU-SILC-enquête en gesimuleerd door MIDAS.....	24

Lijst van figuren

Figuur 1	De drie deelpopulaties van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting volgens de Europa2020-strategie	6
Figuur 2	De bevolking met een armoederisico in België tussen 2004 en 2015	8
Figuur 3	De bevolking met een zeer lage werkintensiteit in België tussen 2004 en 2015.....	9
Figuur 4	De bevolking die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering in België tussen 2004 en 2015	11
Figuur 5	De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België tussen 2004 en 2015 ..	11
Figuur 6	Het aandeel van de drie deelpopulaties in de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België tussen 2004 en 2015	12
Figuur 7	Verdeling van de zeven segmenten in de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België in 2015	12
Figuur 8	Gemiddeld aandeel van drie subcategorieën van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België in de periode 2004-2015	15
Figuur 9	Armoederisicopercentage: observatie (2004-2015) en projectie (2016-2029)	16
Figuur 10	Werkloosheidsgraad, bevolking (< 60 jaar) die leeft in een huishouden zonder betaald werk en bevolking zonder armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit: observatie (1992-2015) en projectie (2016-2029)	18
Figuur 11	Bevolking zonder armoederisico en zonder een zeer lage werkintensiteit maar die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering: observaties en projectie	20
Figuur 12	De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting: observatie, projectie, theoretische paden naar beleidsdoelstellingen en trendextrapolatie	21
Figuur 13	De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting: observatie, projectie, theoretische paden naar beleidsdoelstellingen en trendextrapolatie	22

Synthese

De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting heeft een centrale plaats in de Europa 2020-strategie. In het kader van die strategie heeft België zich immers geëngageerd om die bevolking met 380 000 personen te laten dalen tussen 2008 en 2018. In 2008 behoorden 2,194 miljoen personen tot deze doelgroep. België heeft zich daarnaast ook geëngageerd om tegen 2030 het aandeel van de bevolking die in armoede leeft minstens te halveren, gemeten op basis van de nationaal gangbare multidimensionele armoededefinitie. Dat engagement vloeit voort uit de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling, die werd goedgekeurd in 2015. In 2015 liepen in België 2,336 miljoen personen of 21,1 % van de totale bevolking een risico op armoede of sociale uitsluiting. Ervan uitgaande dat de VN-doelstelling in 2030 geëvalueerd zal worden met gegevens die betrekking hebben op het voorgaande jaar, zou het aandeel personen met een risico op armoede of sociale uitsluiting in 2029 in België hoogstens 10,6 % mogen bedragen. Dat is afgerond gelijk aan een halvering van het aandeel personen dat in 2015 een risico liep op armoede of sociale uitsluiting.

Een persoon loopt een risico op armoede of sociale uitsluiting wanneer hij wordt geconfronteerd met minstens één van de volgende problemen: leven met een inkomen onder de armoederisicodrempel, leven in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit en leven in een situatie van ernstige materiële ontbering. De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting bestaat dus uit verschillende deelpopulaties die elk geconfronteerd worden met één of meer aspecten van het multidimensionele armoedevraagstuk.

Er bestaat in België bijzonder weinig prospectieve informatie over de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting. Daarom presenteert dit rapport een projectie van die bevolking tot 2030. Het zet methodologisch een stap verder dan een trendbeschrijving en -extrapolatie op basis van historische gegevens. De projectie integreert immers verschillende gegevens die de evolutie van de beoogde doelgroep beïnvloeden in een coherent kader. Die gegevens zijn onder meer bepaalde projecties van het referentiescenario bij ongewijzigd beleid van het Jaarverslag 2016 van de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV) over de budgettaire en sociale houdbaarheid van pensioenen. Merk hierbij op dat een ander beleid leidt tot andere projecties van de evolutie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting.

De resultaten wijzen op een lichte daling van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting van 2,282 miljoen personen in 2016 tot 2,232 miljoen personen in 2018, of 418 000 personen meer dan het nagestreefde niveau volgens de Europa 2020-strategie. De Belgische doelstelling in het kader van die strategie zou dus niet worden bereikt. Dat geldt ook voor de doelstelling die voortvloeit uit de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling. De resultaten wijzen immers op een daling van 20,2 % in 2016 tot 16,1 % in 2029, terwijl voor 2029 afgerond hoogstens 10,6 % zou worden beoogd. De daling in de periode 2016-2029 van het aandeel gepensioneerden met een inkomen onder de armoederisicodrempel en de daling op lange termijn van de werkloosheidsgraad die voortvloeien uit het referentiescenario van de SCvV kunnen die resultaten verklaren.

Deze projectie kan verder worden geactualiseerd en wil vooral bijdragen tot het monitoringsproces van de Belgische armoedeverminderingdoelstellingen. De Werkgroep Sociale Indicatoren NHP/NSR, voorgezeten door de FOD Sociale Zekerheid, en het Interfederaal Instituut voor de Statistiek staan hiervoor in, respectievelijk in het kader van de Europa 2020-strategie en de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling.

1. Inleiding

“Unlike some other calculations, those relating to poverty have no intrinsic value of their own. They exist only in order to help us make them disappear from the scene ... .” (Orshansky 1968: p. 28)

Deze publicatie presenteert een projectie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België, zoals gedefinieerd in het kader van de Europa 2020-strategie. Op basis van de huidige beschikbare informatie wordt nagegaan in welke mate België op weg is om de armoedeverminderingdoelstellingen te halen die werden aangenomen in het kader van de Europa 2020-strategie en de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling (Federaal Planbureau 2016d; Federale Overheidsdienst Kanselarij van de Eerste Minister 2016; VN 2015). Aldus wil deze publicatie bijdragen tot het Belgisch monitoringsproces van deze verbintenissen.

De EU heeft in het kader van de Europa 2020-strategie een armoedeverminderingdoelstelling aangenomen. Die doelstelling is in absolute cijfers geformuleerd: het aantal personen met een risico op armoede of sociale uitsluiting in de EU zou tegen 2020 met minstens 20 miljoen moeten dalen (Europese Raad 2010a, 2010b; Frère et al. 2011; Dekkers, Frère 2015; Frère 2015). Die strategie is in 2010 goedgekeurd. Alle lidstaten hebben sindsdien nationale armoedeverminderingdoelstellingen aangenomen en nemen deel aan een gezamenlijk monitoringsproces. In België zou deze doelgroep, op basis van gegevens voor het jaar 2018, met 380 000 personen moeten dalen ten opzichte van 2008, toen 2,194 miljoen personen tot de doelgroep behoorden (NHP 2011a). Toen deze doelstelling werd aangenomen waren de gegevens voor het jaar 2008 de meest actuele en werd aanvaard dat die doelstelling in 2020 zou worden geëvalueerd op basis van gegevens voor het jaar 2018. België heeft m.a.w. de ambitie om tegen 2020 het aantal personen met een risico op armoede of sociale uitsluiting te laten dalen tot 1,814 miljoen. Dat komt overeen met een vermindering van 17,3 %, gespreid over een periode van tien jaar.

Er bestaat vooralsnog bijzonder weinig informatie over de mate waarin België op weg is om die armoedeverminderingdoelstelling voor 2020 te halen. Bij het bepalen van de Belgische armoedeverminderingdoelstelling is vastgesteld dat prospectieve informatie over de beoogde doelgroep zeldzaam tot onbestaande was (NHP 2011b: p. 28). Het jaarlijkse monitoringsproces sinds 2011 van de armoedeverminderingdoelstelling, zoals gerapporteerd in de Nationale Hervormingsprogramma's, beperkte zich noodgedwongen tot een trendbeschrijving op basis van de beschikbare gegevens en een vergelijking met het theoretische pad dat leidt naar de doelstelling (NHP 2016). Daaruit besluit de FOD Sociale Zekerheid het volgende: *“Wat de Europa 2020-doelstelling inzake de reductie van armoede en sociale uitsluiting betreft, kan er geen evolutie in de richting van de doelstelling worden vastgesteld.”* (Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid 2016b: p. 92).

De projectiehorizon van deze publicatie reikt tot 2030, wat verder is dan het eindjaar van de Europa 2020-strategie, in dit geval 2020. Dat is een bewuste keuze omdat de VN-lidstaten in september 2015 unaniem de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling hebben goedgekeurd (VN 2015). Die omvat 17 mondiale doelstellingen voor het jaar 2030, de zgn. ‘Sustainable Development Goals’ of afgekort SDG's. Die SDG's willen een einde maken aan armoede, de planeet beschermen en zorgen voor vrede en

welvaart voor iedereen. De SDG's zijn direct relevant voor het Belgisch armoedebestrijdingsbeleid. Eén SDG-subdoelstelling legt immers een concrete armoedeverminderingdoelstelling vast, die verder te operationaliseren is door elk land. Die SDG-subdoelstelling focust op een vermindering van het aandeel personen dat in armoede leeft en luidt als volgt: *'Subdoelstelling 1.2.: Tegen 2030 het aandeel mannen, vrouwen en kinderen van alle leeftijden die volgens de nationale definities in armoede leven in al haar dimensies, minstens tot de helft terugbrengen'* (VN 2015: p. 17).

Het Federaal Planbureau heeft in juni 2016 een beperkte indicatorenlijst voorgesteld om de SDG's mee op te volgen (Federaal Planbureau 2016b). Door zijn centrale plaats in het armoedebestrijdingsbeleid wordt de indicator van de Europa 2020-strategie – de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België – in die indicatorenlijst naar voren geschoven om SDG-subdoelstelling 1.2. mee op te volgen. Op basis van enquêtegegevens verzameld in 2015 – het jaar waarin de SDG's zijn aangenomen – behoort 21,1 % van de Belgische bevolking of 2,336 miljoen personen tot de beoogde doelgroep (Eurostat 2016). Volgens SDG-subdoelstelling 1.2. zou dat aandeel in België tegen 2030 minstens moeten halveren tot afgerond 10,6 %. Hier wordt verondersteld dat die doelstelling in 2030 geëvalueerd zal worden met gegevens van de bron die in dat jaar het meest actueel is, waarschijnlijk die van 2029. Rekening houdend daarmee en op basis van de meest recente bevolkingsvooruitzichten van het Federaal Planbureau zou dat overeenkomen met 1,262 miljoen personen in 2029 of een daling met 1,074 miljoen personen (Federaal Planbureau, Statistics Belgium 2016a, 2016b). Dat is gelijk aan een daling van 45,7 %, gespreid over een periode van veertien jaar.

De projectie die hieronder wordt toegelicht, kan ook gebruikt worden om na te gaan of België op weg is om tegen 2030 zijn SDG-armoedeverminderingdoelstelling te halen. Het wil een stap verder zetten dan de trendextrapolatie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België van voornoemd voorstel van het Federaal Planbureau. Uit dat voorstel blijkt dat het niet mogelijk is SDG-subdoelstelling 1.2 te bereiken¹ (Federaal Planbureau 2016b: 16). De meerwaarde van deze projectie is dat het verschillende gegevens die de evolutie van de beoogde doelgroep beïnvloeden, integreert in een coherent kader. Die gegevens zijn, zoals hierna verder wordt toegelicht, de langetermijnobservaties van de bevolking zonder betaald werk op basis van de Arbeidskrachtenenquête en administratieve werkloosheidsgegevens, alsook drie projecties van de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV), zoals gerapporteerd door het Federaal Planbureau in het Jaarverslag 2016 van die Commissie (Hoge Raad van Financiën 2016).

Voor een analyse en verklaring van de vastgestelde evolutie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België tot 2015 wordt verwezen naar andere publicaties (Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid 2015, 2016a, 2016b). Deze publicatie heeft immers een prospectief opzet en vult een leemte op in dergelijke informatie. Ze wil bijgevolg bijdragen tot het monitoringsproces van de Belgische armoedeverminderingdoelstellingen. Die doelstellingen voorzien in een vermindering tot minstens 1,814 miljoen tegen 2020, zoals bepaald door de Europa 2020-strategie, en tot minstens 1,268 miljoen of afgerond 10,6 % tegen 2030, zoals afgeleid uit SDG-subdoelstelling 1.2. De Werkgroep Sociale Indicatoren NHP/NSR², voorgezeten door de FOD Sociale Zekerheid, volgt de eerstgenoemde doelstelling op (Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid 2015: p. 5). Het

¹ Rekening houdend met een afwijking van meer dan 10 % van de waarde van het cijferdoel.

² Nationaal hervormingsprogramma / Nationaal sociaal rapport

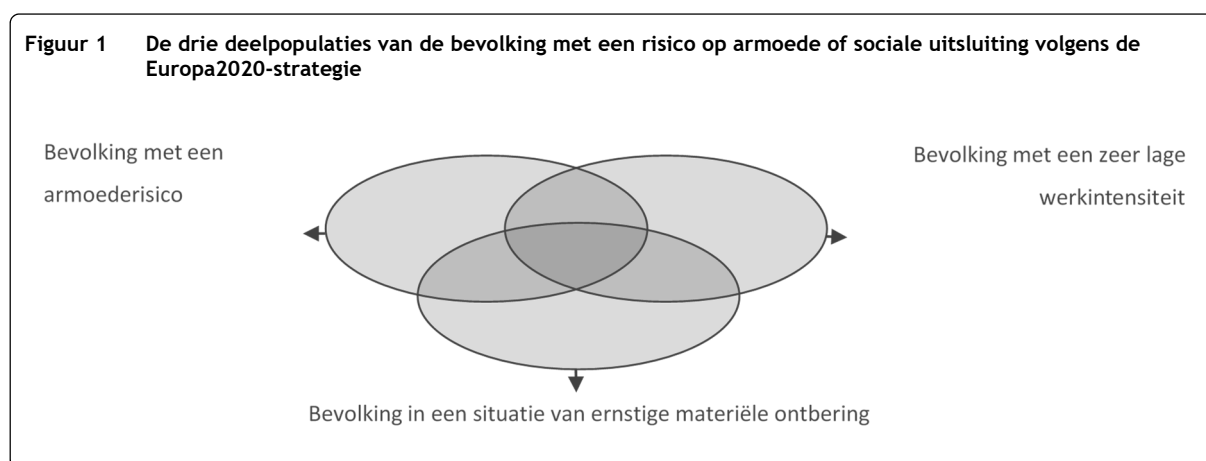
Interfederaal Instituut voor de Statistiek is verantwoordelijk voor de indicatoren in verband met de laatstgenoemde doelstelling (Interfederaal Instituut voor de Statistiek 2016).

Deze publicatie volgt een klassieke structuur. Het volgende hoofdstuk definieert de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting en beschrijft haar evolutie in België. Hoofdstuk 3 geeft de details van de projectiemethode en bespreekt de projectieresultaten in het licht van de aangenomen armoedeverminderingdoelstellingen. Hoofdstuk 4 geeft aan of België op basis van de huidige beschikbare informatie zou tenderen in de richting van de aangenomen armoedeverminderingdoelstellingen.

2. De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting

De Europa 2020-strategie verwijst naar de bevolking waarvoor een armoedeverminderingdoelstelling is bepaald met de term ‘de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting’. Deze publicatie duidt de begrippen ‘armoede’ of ‘uitsluiting’ theoretisch niet nader, maar sluit aan bij de volgende omschrijving, waarnaar de Europa 2020-strategie soms verwijst: *“Personen in armoede: personen of gezinnen wier middelen zo ontoereikend zijn dat zij uitgesloten zijn van de minimaal aanvaardbare leefpatronen in de lidstaat waarin zij leven”* (Raad van de EU 1975, vertaling FPB).³

De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting van de Europa 2020-strategie is gelijk aan het geheel van drie deelpopulaties.⁴ Figuur 1 stelt dit visueel voor.

Die deelpopulaties worden elk geconfronteerd met één of meer aspecten van het multidimensionele armoedeprobleem, m.n. een ontoereikende levensstandaard, problemen hebben om zich te integreren op de arbeidsmarkt of zich geen goederen of diensten kunnen veroorloven die noodzakelijk worden geacht om te functioneren in de maatschappij. Elke deelpopulatie wordt gemeten met specifiek daartoe ontworpen indicatoren, respectievelijk de indicator ‘armoederisico’, ‘zeer lage werkintensiteit’ en

³ In 2004 is deze armoedefinitie vervolledigd en in verband gebracht met sociale inclusie en uitsluiting. Sociale inclusie heeft betrekking op armoede en sociale uitsluiting. Deze worden gedefinieerd als: *“Armoede: Mensen leven in armoede als hun inkomen en middelen zo ontoereikend zijn dat ze worden uitgesloten van een levensstandaard die als acceptabel wordt beschouwd in de maatschappij waarin ze leven. Hun armoede kan meerdere nadelige factoren hebben, namelijk werkloosheid, laag inkomen, slechte huisvesting, ontoereikende gezondheidszorg en barrières voor levenslang leren, cultuur, sport en recreatie. Ze worden vaak buitengesloten en uitgesloten van deelname aan activiteiten (op economisch, sociaal en cultureel gebied) die voor andere mensen heel normaal zijn en hun toegang tot fundamentele rechten kan beperkt zijn. Sociale uitsluiting: Sociale uitsluiting is een proces waarbij bepaalde individuen naar de rand van de samenleving worden gedreven zodat ze er niet volledig aan kunnen deelnemen op grond van hun armoede, onvoldoende basiscompetenties en mogelijkheden tot levenslang leren of als gevolg van discriminatie Dit houdt hen ver verwijderd van kansen op werk, inkomen en onderwijs, evenals van sociale en gemeenschapsnetwerken en -activiteiten. Ze hebben nauwelijks toegang tot macht en besluitvormende organen en voelen zich dan ook vaak machteloos en niet in staat om invloed uit te oefenen op de beslissingen, die hun dagelijks leven raken.”* (EC 2004: p. 10, vertaling FPB)

⁴ De validiteit op lange termijn van de wijze waarop het concept ‘armoede’ of ‘sociale uitsluiting’ geoperationaliseerd wordt aan de hand van indicatoren, wordt hier buiten beschouwing gelaten. Het is aannemelijk dat, in de mate dat de toekomstige leefpatronen zelf zullen wijzigen, de indicatoren die armoede of sociale uitsluiting meten ook zullen veranderen in de toekomst. Die indicatoren moeten immers steeds gecontextualiseerd worden in de maatschappelijk aanvaarde leefpatronen van het ogenblik.

‘ernstige materiële ontbering’. Een persoon die behoort tot de beoogde doelgroep heeft dus te kampen met één, twee of drie aspecten van het multidimensionele armoedeprobleem. In figuur 1 is dit aangeduid met de lichtgrijze, grijze en donkergrijze deelverzamelingen.

De omvang van de drie deelpopulaties wordt berekend op basis van gegevens afkomstig van de enquête ‘Statistics on Income and Living Conditions’ (EU-SILC). Die op Europees niveau geharmoniseerde enquête wordt in België sinds 2003 jaarlijks georganiseerd door Statistics Belgium.⁵ De enquête wordt enkel afgenomen bij particuliere huishoudens. Zo bestaat de steekproef van EU-SILC in 2014 uit 6 021 huishoudens en in totaal zijn 11 461 personen van 16 jaar of ouder betrokken bij deze enquête (Statistics Belgium 2014: p. 20). Collectieve huishoudens (bv. personen in een verzorgingsinstelling, klooster of gevangenis) zijn uitgesloten.

De onderstaande grafieken en tabellen presenteren de indicatoren die berekend werden aan de hand van de Belgische EU-SILC-enquête. Zoals alle steekproefdata, moet bij de interpretatie ervan rekening worden gehouden met een betrouwbaarheidsinterval. Indien Statistics Belgium de boven- en ondergrenzen van het 95%-betrouwbaarheidsinterval heeft gepubliceerd in de EU-SILC-kwaliteitsrapporten of indien die berekend kunnen worden op basis van de standaardfout vermeld in die rapporten, geven onderstaande grafieken die grenzen weer. Of de desbetreffende indicator in de populatie met 95%-betrouwbaarheid binnen het opgegeven interval ligt, kan bijgevolg uit de grafieken worden afgeleid. Merk op dat de jaren die vermeld zijn in de grafieken en tabellen steeds betrekking hebben op het jaar waarin de enquêtegegevens zijn verzameld. Dat geldt ook voor de passages die ze becommentariëren.

Deel 2.1 beschrijft de evolutie van de drie deelpopulaties van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België afzonderlijk. Deel 2.2 beschrijft de evolutie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België zelf.

2.1. Definitie en evolutie van de drie deelpopulaties

De definitie en evolutie van de drie deelpopulaties van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting komen in de volgende punten afzonderlijk aan bod.

2.1.1. De bevolking met een armoederisico

Indien het equivalent netto beschikbaar huishoudinkomen van een persoon in het jaar voorafgaand aan het EU-SILC-enquêtejaar lager is dan de armoederisicodrempel, behoort die persoon tot de bevolking met een armoederisico. Die armoederisicodrempel is gelijk aan 60 % van het mediaan equivalent netto beschikbaar huishoudinkomen van de bevolking. Die indicator gaat ervan uit dat, onder dit inkomensniveau, de levensstandaard van de betrokkene ontoereikend is om aan te sluiten bij de minimaal aanvaardbare leefpatronen in België.

Statistics Belgium berekent het totale beschikbaar huishoudinkomen, gebruikt voor de berekening van

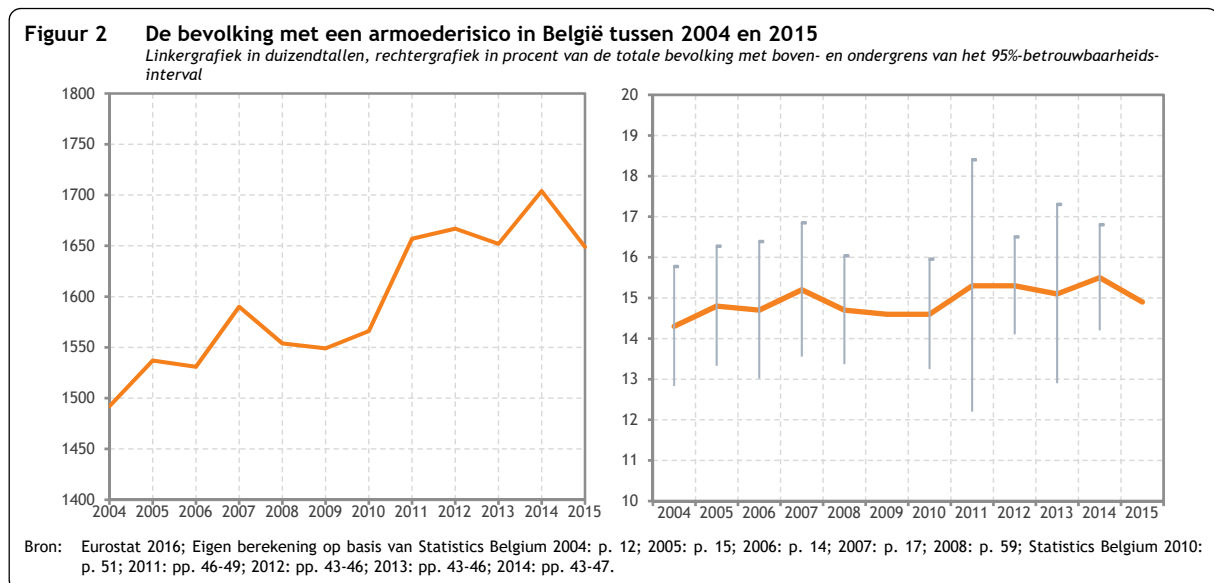
---

⁵ Statistics Belgium adviseert om de EU-SILC vanaf het jaar 2004 te gebruiken en niet vanaf het jaar 2003, dat eerder als een testjaar voor de opstart van EU-SILC in België moet worden beschouwd.

het armoederisicopercentage op basis van methodologische richtlijnen bepaald in EU-verband. Het totale beschikbaar huishoudinkomen is gelijk aan het totale bruto huishoudinkomen min de periodiek betaalde transferts tussen huishoudens en de belastingen op inkomen en socialezekerheidsbijdragen betaald tijdens de inkomensreferentieperiode, inclusief terug- of bijbetalingen van belastingen gedurende die periode (EC 2016: pp. 209-210). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen inkomens betaald aan elk lid van het huishouden persoonlijk (vanaf 16 jaar) en inkomens toegeschreven aan het huishouden in zijn geheel. De in de bijlage opgenomen tabel detailleert de inkomensbronnen geregistreerd door EU-SILC.

Om rekening te houden met de schaalvoordelen van een gezamenlijke huishouding, wordt het beschikbaar huishoudinkomen herleid naar het individueel niveau door dit inkomen te delen door een equivalentiefactor. De equivalentiefactor die hier gebruikt wordt, is gelijk aan de som van de gewichten van elk lid van het huishouden die bij conventie bepaald zijn op 1 voor de eerste volwassene, 0,5 voor elke bijkomende volwassene en 0,3 voor elk bijkomend kind (persoon jonger dan 14 jaar). Om die indicator te berekenen, wordt het equivalent netto beschikbaar huishoudinkomen toegekend aan elk lid van het huishouden. Doordat EU-SILC de waarde van het eigen vermogen (met name het genot van de eigen woning) of van gratis aangeboden goederen en diensten niet verdisconteert, kan het netto beschikbaar huishoudinkomen van een persoon beschouwd worden als een indicatie van de levensstandaard van de betrokkene.

Uit figuur 2 blijkt dat de bevolking met een armoederisico tussen 2004 en 2015 is gestegen van 1,492 miljoen personen tot 1,649 miljoen personen. Die toename in absolute termen komt in procent neer op een lichte stijging van 14,3 % in 2004 tot 14,9 % in 2015⁶. Volledigheidshalve moet worden vermeld dat de armoederisicodrempel in lopende prijzen op jaarbasis steeg van 9 405 euro in 2004 tot 12 992 euro in 2015 (Statistics Belgium 2016). Die bedragen gelden voor een alleenstaande. Met de voornoemde equivalentiefactoren kunnen de armoederisicodrempels voor andere huishoudentypes worden berekend.

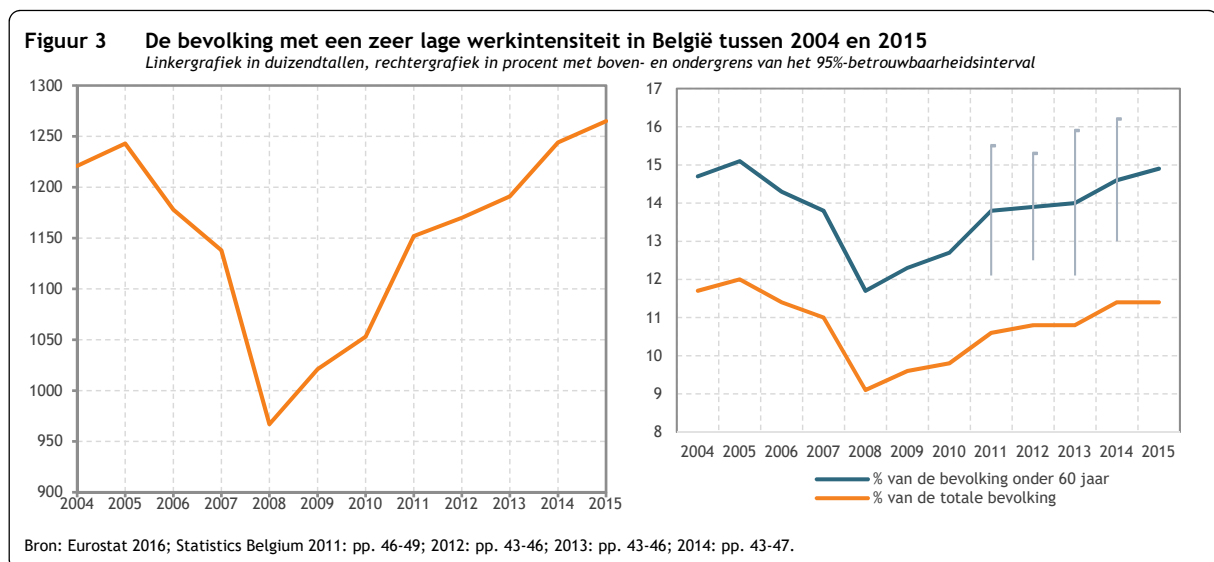

⁶ Uit deze grafiek kan ook worden afgeleid dat met een betrouwbaarheid van 95 % in 2014, 14,2 % tot 16,8 % van de bevolking een inkomen heeft onder de armoederisicodrempel in 2014. De overige beschikbare betrouwbaarheidsintervallen worden in de grafiek vermeld.

2.1.2. De bevolking met een zeer lage werkintensiteit

De werkintensiteit van het huishouden wordt bepaald als de verhouding tussen het aantal effectief gewerkte maanden door de leden van het huishouden op actieve leeftijd (18-59 jaar met uitzondering van personen ten laste tussen 18 en 24 jaar) tijdens het jaar dat voorafgaat aan het EU-SILC-enquêtejaar en het totale aantal maanden dat die personen in theorie konden werken tijdens datzelfde jaar. Indien die verhouding 20 % of lager is, dan behoren alle personen van het huishouden jonger dan 60 jaar tot een huishouden met een lage werkintensiteit. Voor personen die verklaarden dat zij deeltijds werkten, is het aantal gewerkte maanden in voltijdse equivalenten geschat op basis van het aantal uren dat de betrokkene gewoonlijk werkt op het moment van het enquête-interview. Die indicator kan worden beschouwd als een indicatie van het aantal personen dat in het huishouden wordt geconfronteerd met arbeidsmarktintegratieproblemen.

Figuur 3 geeft aan dat de bevolking die leeft in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit daalde van 1,221 miljoen personen in 2004 tot 0,967 miljoen personen in 2008. Daarna steeg dat aantal constant tot 1,265 miljoen in 2015. In relatieve termen tekende zich een vergelijkbare tendens af. In 2015 behoorde 11,4 % van de totale bevolking tot deze doelgroep. Omdat enkel personen onder de leeftijd van 60 jaar in rekening worden genomen bij het berekenen van die indicator, wordt die indicator gewoonlijk voorgesteld in procent van de bevolking onder de 60 jaar. Figuur 3 vermeldt daarom volledigheidshalve in de rechtergrafiek ook deze informatie, samen met de gekende betrouwbaarheidsintervallen. Tussen 2004 en 2015 is het aandeel personen onder de 60 jaar in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit steeds gemiddeld 3 procentpunt hoger dan dit aandeel in de totale bevolking. Beide indicatoren lopen praktisch volledig parallel.

2.1.3. De bevolking in een situatie van ernstige materiële ontbering

Een persoon leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering als hij geconfronteerd wordt met minstens vier problemen uit een lijst van negen. Tabel 1 vermeldt die problemen en het aandeel van de bevolking in België dat ermee geconfronteerd wordt op basis van de EU-SILC 2015. Volgens die enquête kunnen de problemen in drie categorieën worden opgedeeld. Zich jaarlijks geen week vakantie kunnen

veroorloven of niet in staat zijn een onverwachte uitgave op te vangen komt het meest voor, afgerond bij meer dan 25 % van de bevolking. In totaal kan 5 % tot 7 % van de bevolking niet tijdig betalingen doen, zich geen eigen wagen aanschaffen, de woning niet degelijk verwarmen (wegens financiële redenen) of niet minstens om de twee dagen een maaltijd met proteïnen nuttigen. Zich geen wasmachine, kleurentelevisie of vaste telefoon kunnen veroorloven komt, ten slotte, zeer weinig voor⁷.

Tabel 1 Aandeel van de bevolking dat geconfronteerd wordt met problemen van ernstige materiële ontbering in België in 2015

	Aandeel van de bevolking
Zich niet één keer per jaar één week vakantie weg van thuis kunnen veroorloven	26,7 %
Onverwachte kosten niet kunnen opvangen	26,0 %
Achterstallen hebben voor het aflossen van hypotheeklening, huur of facturen voor de diensten van openbaar nut	7,0 %
Geen auto hebben (indien gewenst)	6,9 %
Niet om de andere dag een maaltijd met proteïnen kunnen eten	5,2 %
Zijn huis niet adequaat kunnen verwarmen (wegens financiële redenen)	5,0 %
Geen wasmachine hebben (indien gewenst)	1,5 %
Geen televisie hebben (indien gewenst)	0,6 %
Geen telefoon hebben (indien gewenst)	0,1 %

Bron: Eurostat, 2016.

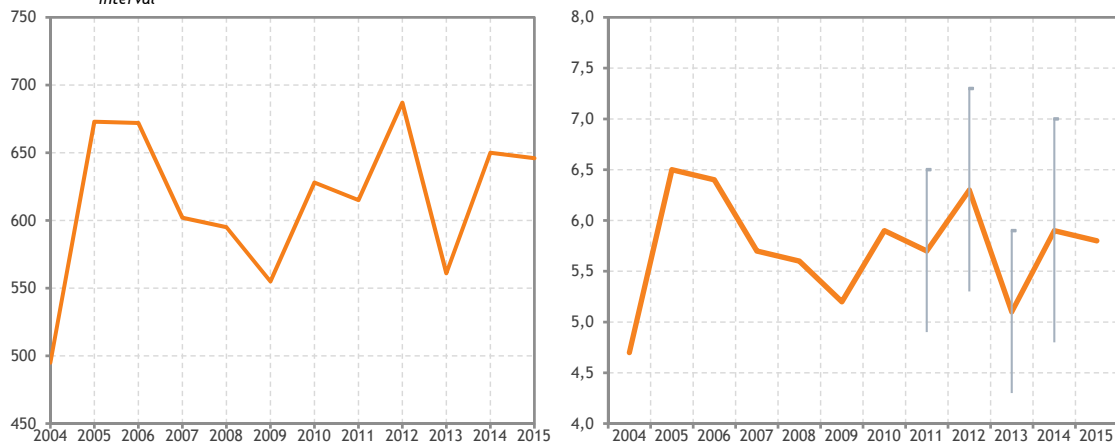
De evolutie tussen 2004 en 2015 van de bevolking in een situatie van ernstige materiële ontbering vermeld in figuur 4 moet worden geïnterpreteerd rekening houdend met de volgende opmerkingen. Vooreerst was er in 2005 een methodologische wijziging in de formulering van het item over de mate waarin de respondent zijn huis niet adequaat kan verwarmen. Die wijziging kan mogelijk de sterke stijging van 495 000 in 2004 tot 673 000 in 2005 verklaren en is een aanwijzing om 2004 hier als een outlier te beschouwen. In 2008 veranderde de plaats ook van dat item in de EU-SILC-vragenlijst, wat een invloed zou kunnen hebben op de vastgestelde tendens in de periode 2005-2015. Om die redenen lijkt het aangewezen de evolutie van die indicator vooral vanaf 2008 te beschouwen en niet over de ganse periode 2004-2015.

Tussen 2008 en 2012 steeg het aantal personen dat leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering van 595 000 naar 687 000. Daarna wordt een daling vastgesteld tot 561 000 in 2013, waarna die indicator terug steeg tot 650 000 in 2014. In 2015 leefden 646 000 personen in een situatie van ernstige materiële ontbering, wat praktisch gelijk is aan de toestand in 2014. In relatieve termen komt die evolutie neer op een stijging van 5,6 % in 2008 tot 6,3 % in 2012. Daarna volgt een daling tot 5,1 % in 2013, gevolgd door een stijging tot 5,9 % in 2014. In 2015 veranderde dat percentage praktisch niet en was 5,8 % van de bevolking geconfronteerd met een situatie van ernstige materiële ontbering.

⁷ Merk op dat de EU-SILC een geactualiseerde itemlijst zal gebruiken in 2016 en 2017. De items over het bezit (indien gewenst) van een wasmachine, televisie en telefoon zullen worden vervangen door volgende items: zich niet een aantal nieuwe (niet-tweedehands) kleren kunnen veroorloven om versleten kleren te vervangen, zich geen twee paar goed passende schoenen (met inbegrip van een paar voor alle weertypen) kunnen veroorloven, zich niet kunnen veroorloven om een kleine hoeveelheid geld elke week aan zichzelf te kunnen besteden (zonder iemand te raadplegen), zich niet kunnen veroorloven om ten minste maandelijks met vrienden of familie samen te komen voor een drankje of een maaltijd, zich geen regelmatige recreatieve activiteiten kunnen veroorloven, zich geen internetverbinding voor persoonlijk gebruik thuis kunnen veroorloven en, ten slotte, zich niet kunnen veroorloven om versleten meubels te vervangen. De EU-SILC 2018 zal alle eerder genoemde items opnemen (EC 2015; ESSC 2016).

Figuur 4 De bevolking die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering in België tussen 2004 en 2015
 Linkergrafiek in duizendtallen, rechtergrafiek in procent van de totale bevolking met boven- en ondergrens van het 95%-betrouwbaarheids-interval

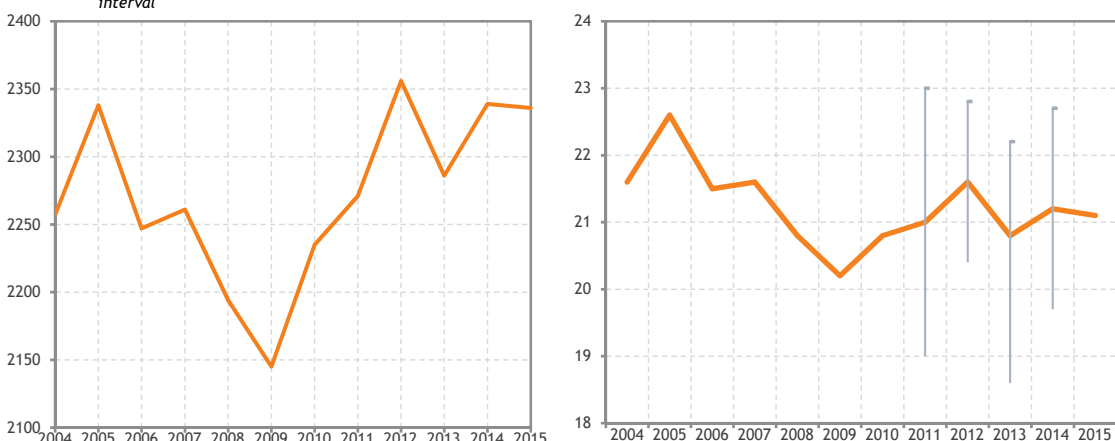
Bron: Eurostat 2016; Statistics Belgium 2011: pp. 46-49; 2012: pp. 43-46; 2013: pp. 43-46; 2014: pp. 43-47.

2.2. Definitie en evolutie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting

De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting van de Europa 2020-strategie is gelijk aan het geheel van de drie eerder beschreven deelpopulaties. Figuur 5 vermeldt de evolutie ervan in België. Tussen 2004 en 2009 daalde het aantal van 2,257 miljoen tot 2,145 miljoen, waarna een daling volgde tot 2,356 miljoen in 2012. Na een daling tot 2,286 miljoen in 2013, steeg dat aantal opnieuw tot 2,339 miljoen in 2014. In 2015 was dit cijfer nagenoeg hetzelfde, nl. 2,336 miljoen.

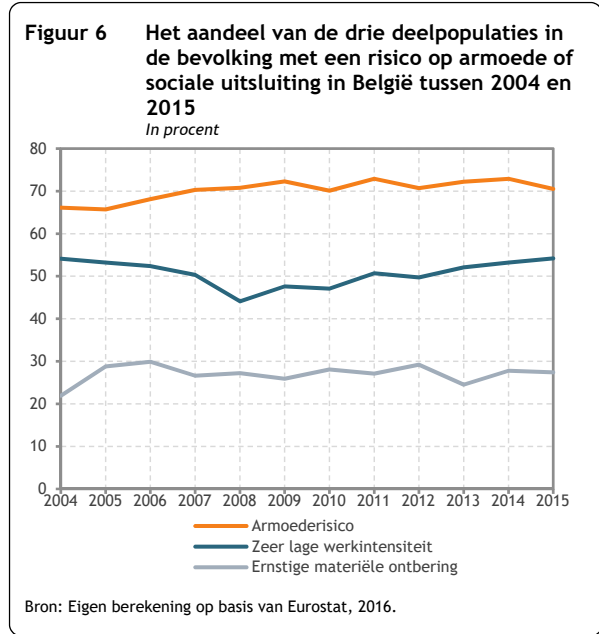
In relatieve termen blijkt eveneens een dalende tendens tussen 2004 en 2009. Toen behoorde resp. 21,6 % en 20,2 % van de bevolking tot die doelgroep. Daarna steeg dit tot 21,6 % in 2012, waarna een zekere afname wordt vastgesteld tot 21,1 % in 2015, wat nog steeds boven het niveau van 2009 is.

Figuur 5 De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België tussen 2004 en 2015
 Linkergrafiek in duizendtallen, rechtergrafiek in procent van de totale bevolking met boven- en ondergrens van het 95%-betrouwbaarheids-interval

Bron: Eurostat 2016; Statistics Belgium 2011: pp. 46-49; 2012: pp. 43-46; 2013: pp. 43-46; 2014: pp. 43-47.

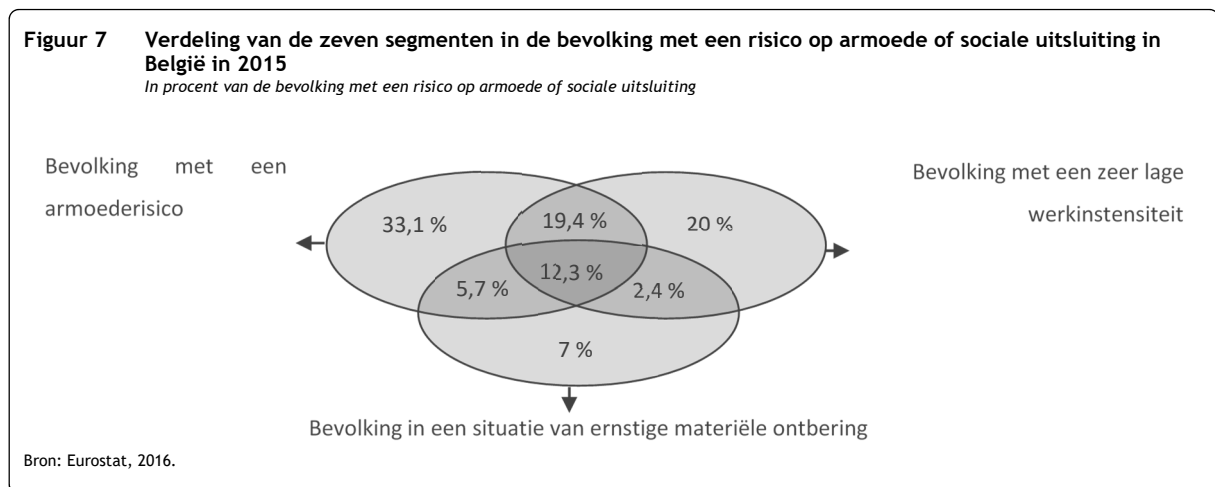
Figuur 6 vermeldt de evolutie van het aandeel van de drie deelpopulaties in de totale bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België tussen 2004 en 2015. Omdat die drie deelpopulaties elkaar overlappen, zoals voorgesteld in figuur 1, sommeren die percentages niet tot 100 %. Het blijkt dat de Europa 2020-doelgroep in 2015 voor 70,5 % uit personen met een armoederisico bestaat, wat vrijwel overeenkomt met het gemiddelde van de periode 2004-2015. De bevolking met een zeer lage

werkintensiteit daalde van 54,1 % in 2004 tot 44,1 % in 2008 en steeg daarna tot 54,2 % in 2015. De bevolking die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering fluctueert tussen 2004 en 2015 rond 27 %. In 2015 bedraagt dat aandeel 27,4 %.

De bevolking met een armoederisico heeft dus de grootste invloed op de evolutie van de Europa 2020-doelgroep, hierna gevolgd door de bevolking met een zeer lage werkintensiteit en de bevolking die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering. Dat moet echter worden gepreciseerd, aangezien de drie deelpopulaties elkaar overlappen en zo samen zeven deelsegmenten vormen. Daarom herneemt figuur 7 de deelverzameling van figuur 1, maar dan samen met het aandeel van

elk segment op basis van de Belgische EU-SILC 2015. Het blijkt dat de bevolking met enkel en alleen een armoederisico de grootste groep is, m.n. 33,1 %. De bevolking met enkel een zeer lage werkintensiteit maakt 20 % van de Europa 2020-doelgroep uit. Dat is praktisch gelijk aan het aandeel in de Europa 2020-doelgroep van de bevolking met zowel een armoederisico als een zeer lage werkintensiteit maar die niet leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering (19,4 %). Het aandeel van het segment dat de drie armoedeproblemen combineert – de donkergrijze deelverzameling – bedraagt 12,3 % in 2015. Het aandeel van de overige segmenten is aanzienlijk kleiner.

Samengevat blijkt dus dat de bevolking met een armoederisico en de bevolking met een zeer lage werkintensiteit in België samen 92,9 % van de Europa 2020-doelgroep uitmaken in 2015. Het aandeel van de bevolking die enkel leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering is gering, m.n. 7 % in

2015. Volledigheidshalve vermeldt tabel 2 de evolutie van het aandeel van de zeven segmenten van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting tussen 2004 en 2015. De bovenvermelde vaststelling voor 2015 wijzigt niet: het gemiddelde aandeel van de bevolking die enkel leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering in de Europa 2020-doelgroep is ook in de periode 2004-2015 en in de periode 2008-2015 betrekkelijk klein, resp. 8 % en 8,2 %.

Tabel 2 Samenstelling van de totale bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België tussen 2004 en 2015 in procent en totaal in miljoenen

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Gemiddelde 2004-2015	Gemiddelde 2008-2015
Enkel armoederisico	36,0	33,1	34,6	36,6	40,4	39,3	38,2	34,8	36,3	35,5	34,5	33,1	36,0	36,5
Enkel zeer lage werkintensiteit	23,3	21,9	18,9	19,3	17,9	17,5	17,9	16,8	16,5	18,7	17,2	20,0	18,8	17,8
Enkel ernstige materiële ontbering	6,7	8,2	9,0	7,3	9,3	7,7	8,9	8,2	9,6	7,3	7,2	7,0	8,0	8,2
Armoederisico en zeer lage werkintensiteit	18,8	16,1	16,6	17,5	14,6	17,3	15,7	21,3	18,0	21,3	20,5	19,4	18,1	18,5
Armoederisico en ernstige materiële ontbering	3,2	5,5	4,0	5,8	6,2	5,4	5,7	6,2	4,4	5,2	5,1	5,7	5,2	5,5
Zeer lage werkintensiteit en ernstige materiële ontbering	3,8	4,1	4,0	3,1	2,0	2,6	3,0	2,0	3,2	1,8	2,7	2,4	2,9	2,5
Armoederisico, ernstige materiële ontbering en zeer lage werkintensiteit	8,2	10,9	12,9	10,5	9,6	10,2	10,4	10,7	12,0	10,3	12,7	12,3	10,9	11,0
Totaal in %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
in miljoenen	2,257	2,338	2,247	2,261	2,194	2,145	2,235	2,271	2,356	2,286	2,339	2,336		

Bron: Eurostat, 2016.

3. Projectie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting

De in deze paper voorgestelde projectie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting wordt in deel 3.1. uitgelegd. Deel 3.2. toont de projectieresultaten en vergelijkt ze met de armoedeverminderingdoelstellingen die werden aangenomen in het kader van de Europa 2020-strategie en de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling.

3.1. Projectiemethode

Deze projectie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting integreert verschillende gegevens die de evolutie van de beoogde doelgroep beïnvloeden in een coherent kader. Die gegevens zijn administratieve werkloosheidsdata, gegevens van de Arbeidskrachtenenquête en projecties van de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV) over de budgettaire en sociale houdbaarheid van pensioenen, zoals gerapporteerd door het Federaal Planbureau in het Jaarverslag 2016 van de SCvV (Hoge Raad van Financiën 2016). Concreet worden hier drie projecties gebruikt, namelijk de projecties van het armoederisicopercentage, van de werkloosheidsgraad en van de totale bevolking. Ze zijn allemaal gebaseerd op het SCvV-referentiescenario. Dat referentiescenario gaat uit van specifieke demografische (fertiliteitsgraad, levensverwachting en migratiesaldo), socio-economische (werkgelegenheid per statuut, gerechtigden op sociale uitkeringen) en macro-economische hypothesen over de groei van de productiviteit, de lonen en ten slotte de werkloosheids- en werkgelegenheidsgraad. De projecties gebaseerd op de hypothesen van het referentiescenario gelden bij ongewijzigde wetgeving tot 2021 en daarna bij ongewijzigd beleid. Merk op dat er rekening wordt gehouden met bepaalde hypothesen over de parameters die de aanpassing aan de welvaartsevolutie van sociale uitkeringen in de toekomst bepalen (Hoge Raad van Financiën 2016: p. 14).

De SCvV-projecties worden berekend met specifiek daartoe ontworpen of verfijnde modellen. De projectie van het armoederisicopercentage is afgeleid van het microsimulatiemodel MIDAS. Dat model simuleert de toekomstige evolutie van de inkomensverdeling in België, op basis van een steekproef van 300 000 personen uit een administratief databestand van 2001 (Dekkers et al. 2015: pp. 137-138; Hoge Raad van Financiën 2012: pp. 85-86). De werkloosheidsgraadprojectie is een element van het modellenstelsel MALTESE. Dat modellenstelsel berekent, op basis van geaggregeerde eenheden zoals sociaal-economische en leeftijdscategorieën afgeleid van administratieve data, de langetermijnevolutie van de Belgische socialezekerheidsontvangsten en -uitgaven. De projecties van MIDAS en MALTESE gaan steeds uit van dezelfde hypothesen en gebruiken dezelfde bevolkingsprojectie (Dekkers et al. 2015; Federaal Planbureau - Statistics Belgium 2016a). Daardoor zijn die modellen onderling consistent en kan de budgettaire en sociale houdbaarheid van de pensioenen op een geïntegreerde manier worden geanalyseerd.

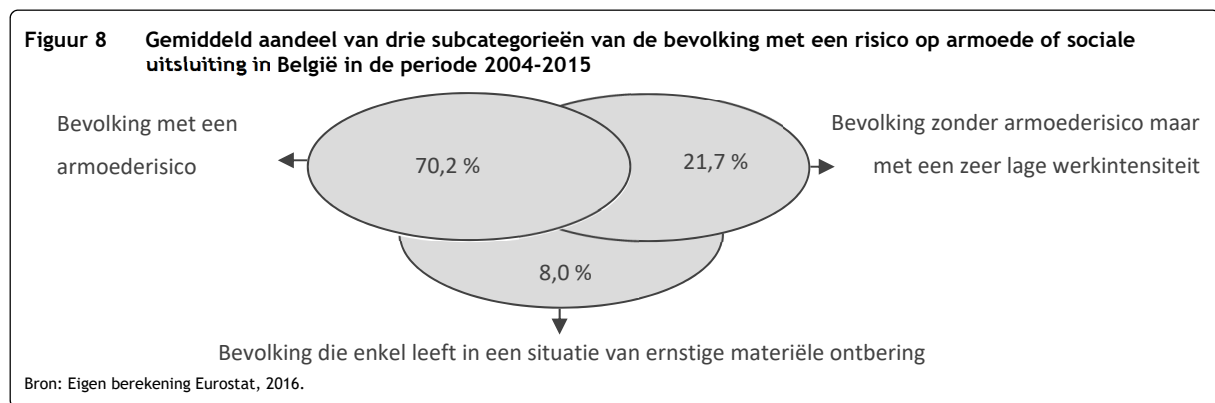
Dat bijzondere kenmerk maakt de projecties gebaseerd op het SCvV-referentiescenario uitermate geschikt voor een projectie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting. Ze kunnen immers – zoals hierna wordt aangetoond – in verband worden gebracht met het aandeel van de

bevolking met een armoederisico én het aandeel van de bevolking met een zeer lage werkintensiteit, beide berekend op basis van EU-SILC. Die populaties vormen in de periode 2004-2015 gemiddeld genomen samen 91,9 % van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting.

De projectiemethode deelt de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting op in drie subcategorieën, m.n.

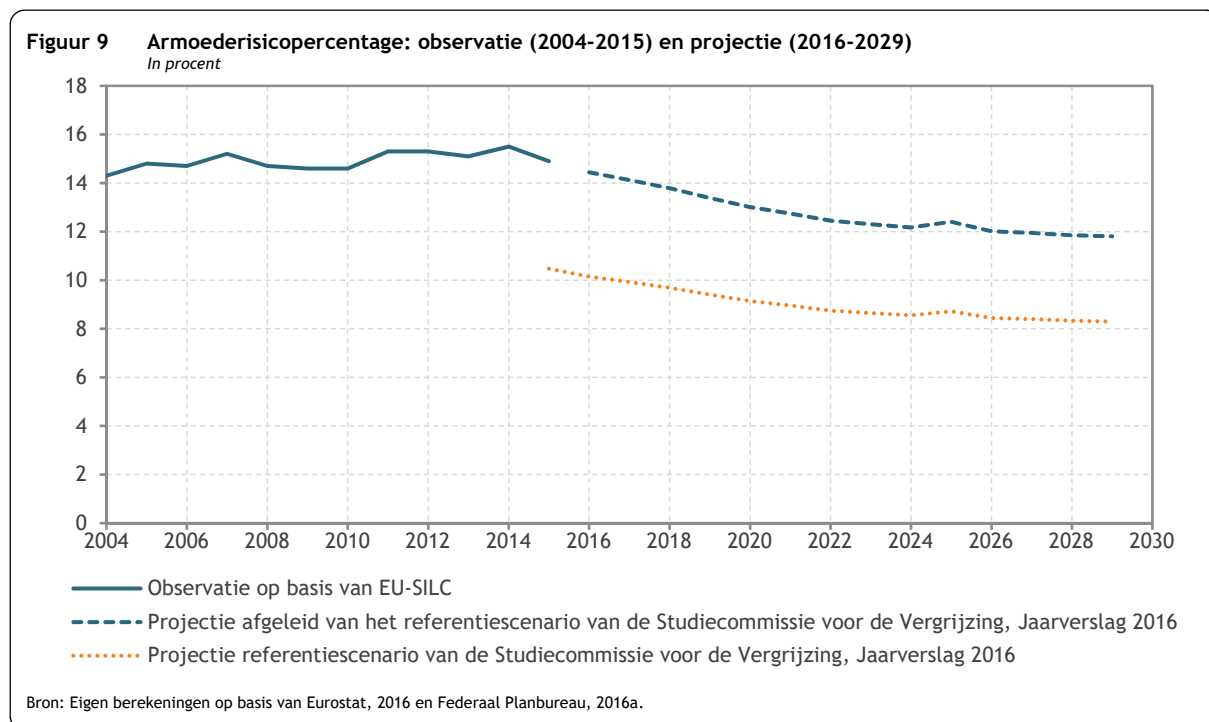
- de bevolking met een armoederisico,
- de bevolking zonder armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit,
- de bevolking zonder armoederisico en zonder een zeer lage werkintensiteit maar die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering.

Figuur 8 stelt dit visueel voor en vermeldt het gemiddelde aandeel van elk van die drie subcategorieën in de totale doelgroep gedurende de periode 2004-2015. De projectie van het aandeel van elke subcategorie in de totale bevolking in de periode 2016-2030 gebeurt telkens volgens een specifieke methode. De som van de drie projectieresultaten leidt tot de projectie van het aandeel in de totale bevolking van de personen met een risico op armoede of sociale uitsluiting. Door die projectieresultaten met de projectie van de totale bevolking te vermenigvuldigen, wordt de projectie in absolute cijfers van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting bekomen. Daarbij wordt verondersteld dat de situatie in 2030 geëvalueerd zal worden met gegevens afkomstig van de bron die dan het meest actueel is, waarschijnlijk die van het jaar 2029. Vandaar dat de laatst gepresenteerde cijfers steeds betrekking hebben op 2029.

3.1.1. De bevolking met een armoederisico

De MIDAS-projectie volgens het SCvV-referentiescenario van het armoederisicopercentage vormt het uitgangspunt van de projectie van het armoederisicopercentage gemeten op basis van EU-SILC. Het niveau van de geobserveerde armoederisicopercentages volgens EU-SILC sluit echter niet aan bij de MIDAS-projectie, hoewel in beide gevallen het armoederisicopercentage wordt berekend volgens dezelfde methode, nl. die toegelicht in punt 2.1.1. Zo bedraagt in 2015 het armoederisicopercentage in België op basis van EU-SILC 14,9 %. Voor datzelfde jaar gaat MIDAS echter uit van een armoederisicopercentage van 10,5 %. Zoals blijkt uit figuur 9, wijst MIDAS op een afname van het armoederisicopercentage tot 10,1 % in 2016 en tot 8,3 % in 2029, terwijl de EU-SILC-observaties in de periode 2004-2015 fluctueren rond 15 % (Eurostat 2016; Federaal Planbureau 2016a).

De verschillen in de armoederisicopercentages voor het jaar 2015 berekend op basis van EU-SILC en gesimuleerd door MIDAS voor datzelfde jaar houden verband met de verschillen in het inkomensconcept van EU-SILC en MIDAS. In de MIDAS-projectie wordt geen rekening gehouden met de inkomsten uit kapitaal en aanvullende pensioenen uit de tweede of derde pijler, periodieke overdrachten tussen huishoudens, het inkomen uit loondienst betaald in natura en, ten slotte, bepaalde zeer specifieke toelagen. De in de bijlage opgenomen tabel maakt een gedetailleerde vergelijking tussen de inkomensbronnen geregistreerd door de EU-SILC-enquête en gesimuleerd door MIDAS in het kader van het Jaarverslag 2016 van de SCvV.

Die inkomensbronnen zijn in de EU-SILC breed gespreid, maar komen minder voor in de laagste inkomensdecielen. Indien die onbekende inkomensbronnen ook gesimuleerd zouden worden in MIDAS en veronderstellend dat zij op dezelfde wijze gespreid zijn als in de EU-SILC, dan zou het mediane inkomen in MIDAS hoger liggen. Die inkomens die in MIDAS niet gesimuleerd zijn, verklaren waarom het gesimuleerde mediane equivalent beschikbaar huishoudinkomen van MIDAS voor 2015 lager is dan de geobserveerde mediaan van de EU-SILC. Omdat het inkomensniveau waaronder een persoon een armoederisico heeft rechtstreeks afhangt van het mediane inkomen – deze armoedelijn is immers gelijk aan 60 % van het mediane equivalent beschikbaar huishoudinkomen – is de armoedelijn in MIDAS lager dan in de EU-SILC. Daardoor lijkt het plausibel dat het armoederisicopercentage van MIDAS voor 2015 lager is dan dat van de EU-SILC.

Door dat niveauverschil kunnen de MIDAS-gegevens niet zonder meer gebruikt worden voor de projectie van de bevolking met een armoederisico gemeten op basis van EU-SILC. De jaarlijkse relatieve veranderingen van de armoederisicopercentages van de MIDAS-projectie kunnen wel worden toegepast, uitgaande van de laatst geobserveerde waarde, nl. die van 2015. Op die manier sluit die armoederisicoprojectie aan bij de EU-SILC-observaties. Bovendien respecteert die de tendens van de armoederisicoprojectie van MIDAS. Die tendens wijst op een daling met 18,2 % tussen 2016 en 2029. De

aldus berekende projectieresultaten, die eveneens vermeld worden in figuur 9, geven aan dat het armoederisicopercentage in 2016 14,4 % zou bedragen en daarna zou dalen tot 12,1 % in 2029.

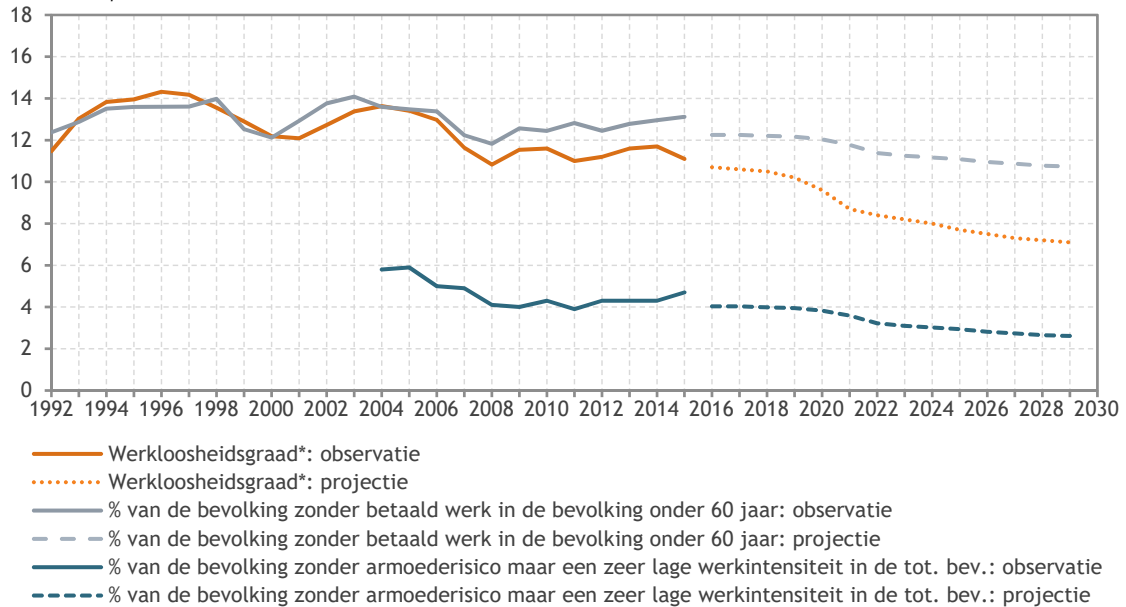
De armoederisicoprojectie van MIDAS gerealiseerd voor de SCvV focust zich vooral op de situatie van gepensioneerden. Uit die projectie blijkt dat het armoederisico van gepensioneerden zou afnemen van 13,2 % in 2016 tot 10,6 % in 2029, (Federaal Planbureau 2016a). Twee factoren kunnen dit vooral verklaren: de minimumpensioenen van werknemers en zelfstandigen, en ook de Inkomensgarantie voor Ouderen, die sneller stijgen dan de lonen in de beschouwde projectieperiode en de snellere stijging van de toekomstige stijging van de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen, die bijdraagt tot de opbouw van meer pensioenrechten (Hoge Raad van Financiën 2016: pp. 59-60). Het ligt voor de hand dat de factoren die de daling van het toekomstige armoederisicopercentage van gepensioneerden bewerkstelligen, mee bepalend zijn voor de – weliswaar minder uitgesproken – voorziene daling van het totale armoederisicopercentage.

Daarbij moet worden benadrukt dat de armoedeprojecties van MIDAS – zoals gepubliceerd in de laatste Jaarverslagen van de SCvV – de toekomstige dalende tendens van het armoederisico van gepensioneerden hadden voorzien (Hoge Raad van Financiën 2012: p. 13; 2016: p. 60). De EU-SILC-observaties geven immers aan dat het armoederisicopercentage bij 65-plussers daalde van 23,2 % in 2006 tot 15,2 % in 2015 (Eurostat 2016). Die daling was reeds die verschillende jaren daarvoor zichtbaar in de simulatieresultaten van MIDAS. Dat kan ex-post als een indicatie van de betrouwbaarheid van de trend van de MIDAS-projectie worden beschouwd.

3.1.2. De bevolking zonder armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit

De projectie van het aandeel in de totale bevolking van de bevolking zonder armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit gebeurt in twee stappen. Figuur 10 presenteert het resultaat.

Figuur 10 Werkloosheidsgraad, bevolking (< 60 jaar) die leeft in een huishouden zonder betaald werk en bevolking zonder armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit: observatie (1992-2015) en projectie (2016-2029)
In procent

* leeftijdscategorie 20-59, op basis van administratieve gegevens en met inbegrip van oudere niet-werkzoekende werklozen
Bron: eigen berekening op basis van Eurostat 2016 en Federaal Planbureau, 2016.

- Eerst wordt een projectie gemaakt van het aandeel personen dat leeft in een huishouden zonder betaald werk, zoals blijkt uit de Arbeidskrachtenenquête. In tegenstelling tot de huishoudens met een zeer lage werkintensiteit op basis van EU-SILC, hebben alle leden van het huishouden volgens deze indicator geen betaalde baan.

Voor de jaren 1992 tot en met 2015 wordt de lineaire functie geschat die het verband weergeeft tussen de afhankelijke variabele 'ZBW', i.e. het percentage personen in een huishouden zonder betaald werk bij de bevolking jonger dan 60 jaar volgens de Arbeidskrachtenenquête, en de onafhankelijke variabele 'U', i.e. de werkloosheidsgraad in de leeftijdscategorie 20-59 jaar op basis van administratieve gegevens (met inbegrip van oudere niet-werkzoekende werklozen). Die vergelijking verklaart 59 % van de variantie tussen beide variabelen en blijkt significant⁸. Ze kan formeel als volgt worden geschreven.

$$ZBW_{-60 \text{ jaar}, t} = 7,63 + 0,43 U_{20-59 \text{ jaar}, t} \quad (1)$$

$ZBW_{-60 \text{ jaar}, t}$ = percentage personen in een huishouden zonder betaald werk bij de bevolking jonger dan 60 jaar volgens de Arbeidskrachtenenquête in jaar t

$U_{20-59 \text{ jaar}, t}$ = werkloosheidsgraad in de leeftijdscategorie 20-59 op basis van administratieve gegevens (met inbegrip van oudere niet-werkzoekende werklozen) in jaar t

⁸ $R^2 = 0,59$, $F = 31,84$, vrijheidsgraden 22, kritische waarde $F_{(0,05;1;22)} = 4,3$, standaardfout $U_{20-59 \text{ jaar}} = 0,08$, standaardfout intercept = 0,96

Op basis van de werkloosheidsprojectie van het SCvV-referentiescenario van 2016, kan met de functie (1) het percentage van de bevolking jonger dan 60 jaar in een huishouden zonder betaald werk worden berekend voor de periode 2016-2029. Het aandeel van die bevolking zou volgens deze projectie dalen van 12,3 % in 2016 tot 10,7 % in 2029.

Die daling is het gevolg van de macro-economische hypothesen die de SCvV gebruikt in haar referentiescenario. *“Op middellange termijn is de macro-economische omgeving gebaseerd op de ‘Economische vooruitzichten 2016-2021’ van het Federaal Planbureau die gepubliceerd zijn in juni 2016. Tussen 2015 en 2021 zou de economische groei gemiddeld 1,5 % per jaar bedragen, met een productiviteitsgroei van 0,7 % en een werkgelegenheidsgroei van 0,8 %. Die groei, die vooral gevoed wordt door werkgelegenheid, doet de werkloosheidsgraad afnemen van 11,8 % in 2015 tot 9,8 % in 2021”* (Hoge Raad van Financiën 2016: p. 17). Na 2021 zou de werkloosheidsgraad tenderen in de richting van het niveau van de structurele werkloosheidsgraad van 7 %, dat vanaf 2033 zou worden bereikt (Hoge Raad van Financiën 2016: p. 14, 18; Federaal Planbureau 2016a).

- Vervolgens wordt de lineaire functie geschat die voor de periode 2004-2015 het verband aangeeft tussen de afhankelijke variabele ‘ZLWnA’, i.e. het aandeel van de bevolking zonder armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit op basis van EU-SILC en de onafhankelijke variabele ‘ZBW’, i.e. het percentage personen jonger dan 60 jaar in huishoudens zonder betaald werk bij de bevolking volgens de Arbeidskrachtenenquête. Daarbij wordt rekening gehouden met het feit dat de werkgelegenheidsgegevens in EU-SILC betrekking hebben op het jaar dat voorafgaat aan het enquêtejaar. Die vergelijking verklaart 83 % van de variabiliteit en blijkt significant⁹. Ze kan formeel als volgt worden geschreven:

$$ZLWnA_t = -7,44 + 0,94 ZBW_{-60 \text{ jaar}, t-1} \quad (2)$$

$ZLWnA_t$ = percentage personen zonder armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit in de totale bevolking in jaar t

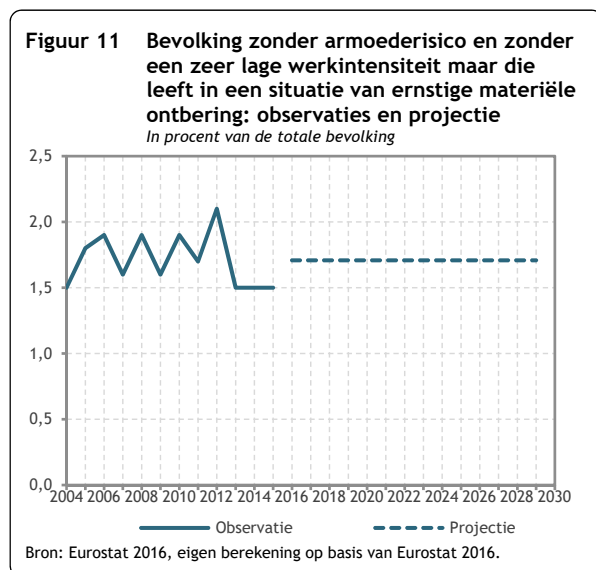
$ZBW_{-60 \text{ jaar}, t-1}$ = percentage personen in een huishouden zonder betaald werk bij de bevolking jonger dan 60 jaar in jaar t-1

Met functie (2) en de in de eerste stap berekende projectie van het percentage van de bevolking jonger dan 60 jaar in een huishouden zonder betaald werk kan het aandeel personen in de totale bevolking worden berekend zonder een armoederisico maar met een zeer lage werkintensiteit voor de periode 2016-2029. Het blijkt dat dat aandeel zou dalen van 4 % in 2016 tot 2,6 % in 2029. Die daling is het indirecte gevolg van de eerder vermelde macro-economische hypothesen van de SCvV en van de vergrijzing van de bevolking.

⁹ $R^2 = 0.83$, $F = 49,66$, vrijheidsgraden 10, kritische waarde $F_{(0,05;1;10)} = 4,96$, Standaardfout $ZBW_{-60 \text{ jaar}} = 0,13$, standaardfout intercept = 1,72

3.1.3. De bevolking zonder armoederisico en zonder een zeer lage werkintensiteit maar die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering

De bevolking zonder armoederisico en zonder een zeer lage werkintensiteit die leeft in een situatie van

ernstige materiële ontbering maakt in de periode 2004-2015 gemiddeld 8 % van de Europa 2020-doelgroep uit (zie figuur 8). Uit figuur 11 blijkt dat het aandeel van die subcategorie in de totale bevolking in de periode 2004-2015 vrij gelijkmatig fluctueert rond het gemiddelde van 1,7 %. In de periode 2008-2015 is dat gemiddelde eveneens gelijk aan 1,7 %. Bovendien is die subcategorie vrij klein en is de invloed ervan op de totale evolutie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting beperkt. Om die redenen wordt hier voor de projectieperiode 2016-2029 het gemiddelde aandeel van die subcategorie in de totale bevolking in de periode 2004-2015 gebruikt,

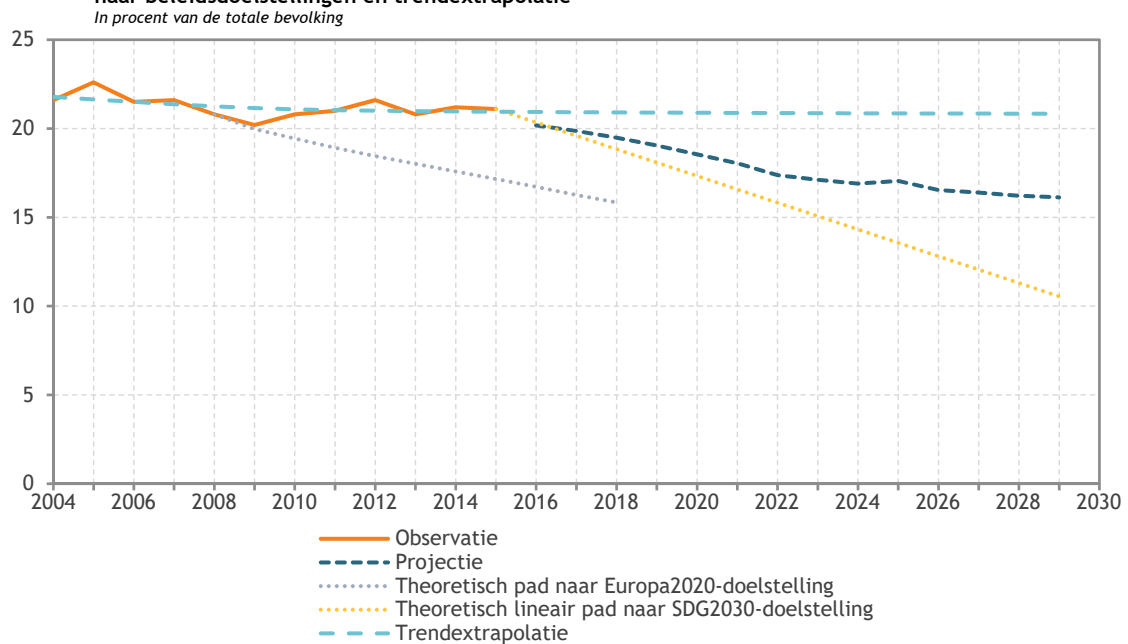
wat zoals eerder gemeld gelijk is aan het gemiddelde over de periode 2008-2015.

3.2. Projectieresultaten

Deze projectie van het percentage van de totale bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting is gelijk aan de som van de eerder gepresenteerde projecties. (Zie figuren 9, 10 en 11). Figuur 12 vermeldt deze projectieresultaten samen met de observaties op basis van de Belgische EU-SILC. De projectie wijst op een daling van het percentage van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting van 20,2 % in 2016 tot 19,5 % in 2018 en daarna verder tot 16,1 % in 2029.

De Belgische doelstelling in het kader van de Europa 2020-strategie, m.n. een daling tot 1,814 miljoen in 2018, zou in relatieve termen neerkomen op een daling tot 15,8 % in 2018. De Europa 2020-doelstelling zou dus niet worden bereikt. Dat geldt ook voor SDG-subdoelstelling 1.2. van de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling die een daling beoogt tot minstens 10,6 % in 2029. Het geprojecteerde niveau is afgerond 5,6 procentpunt hoger dan het beoogde.

Figuur 12 De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting: observatie, projectie, theoretische paden naar beleidsdoelstellingen en trendextrapolatie

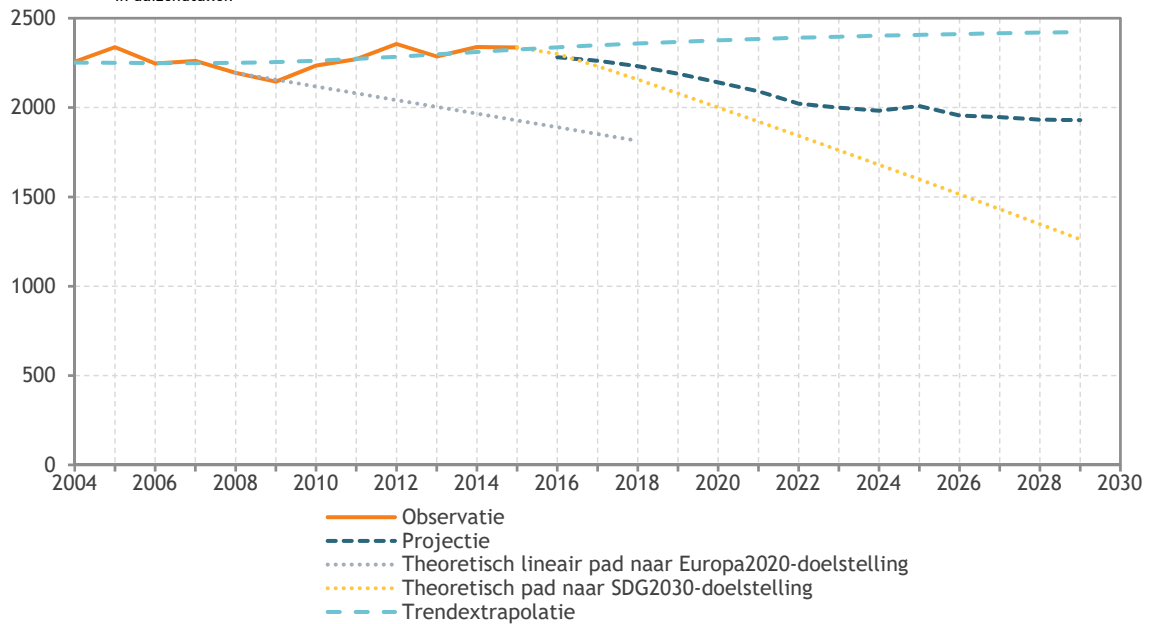
Bron: Eurostat 2016, eigen berekening op basis van Eurostat 2016.

Die evoluties kunnen ook in absolute cijfers worden weergegeven door het aandeel van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting te vermenigvuldigen met de bevolkingsprojecties van het SCvV-referentiescenario. Die bevolkingsprojectie gaat uit van een stijging van de bevolking in België van 11,306 miljoen personen in 2016 tot 11,966 miljoen personen in 2029¹⁰ (Federaal Planbureau - Statistics Belgium 2016b). Dat komt overeen met een stijging van 5,8 % over een periode van 14 jaar. Het extern migratiesaldo, m.n. het verschil tussen immigraties en emigraties, is de belangrijkste factor van die bevolkingstoename (Federaal Planbureau - Statistics Belgium, 2016a, pp. 1-2).

Figuur 13 presenteert de projectie en observaties in absolute cijfers. De projectie wijst op een lichte daling van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting van 2,282 miljoen in 2016 tot 2,232 miljoen in 2018. De daling tot 1,814 miljoen in 2018 die België beoogt in het kader van de Europa 2020-strategie zou dus niet worden bereikt. Het geprojecteerde niveau is 418 000 eenheden hoger dan het beoogde niveau. Na 2018 zou de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting verder dalen tot 1,930 miljoen in 2029, daar waar SDG-subdoelstelling 1.2. van de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling maximaal 10,6 % of 1,262 miljoen personen beoogt. De daling van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting is dus onvoldoende om die doelstelling te bereiken.

¹⁰ Dat komt overeen met het gemiddelde van de bevolking op 1 januari en op 31 december van het desbetreffende jaar,

Figuur 13 De bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting: observatie, projectie, theoretische paden naar beleidsdoelstellingen en trendextrapolatie
In duizendtallen

Bron: Eurostat 2016, eigen berekening op basis van Eurostat 2016.

Merk op dat figuren 12 en 13 eveneens de theoretische paden naar de armoedeverminderingdoelstellingen en trendextrapolatie op basis van de observaties vermelden. Het Federaal Planbureau heeft in juni 2016 de trendextrapolatiemethode¹¹ gebruikt in zijn voorstel van een beperkte SDG-indicatorenlijst (Federaal Planbureau 2016b: p. 11; 2016c). Die trendextrapolatie op basis van de geobserveerde percentages wijst op een stagnatie rond 20,9 % gedurende de ganse projectieperiode (zie figuur 12). De trendextrapolatie op basis van absolute cijfers geeft een lichte toename van die bevolking aan van 2,337 miljoen in 2016 tot 2,359 in 2018 en daarna tot 2,423 miljoen in 2029 (zie figuur 13). Beide extrapolaties gaan niet in de richting van de theoretische paden die leiden naar de Belgische armoedeverminderingdoelstelling van de Europa 2020-strategie en van de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling. Vooralsnog was dit de enige beschikbare prospectieve informatie over de toekomstige evolutie van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting. De in deze paper gepresenteerde projectie zet, zoals gezegd, een stap verder door verschillende gegevens die de evolutie van de beoogde doelgroep beïnvloeden te integreren in een coherent kader.

¹¹ De trendextrapolatie bestaat erin dat de vastgestelde evoluties tussen 2004 tot en met 2015 met behulp van de Hodrick-Prescott-filter eerst worden uitgevlakt. Voor die filter moet een arbitraire parameter λ worden bepaald. Bij een zeer kleine waarde van λ wordt de waargenomen reeks niet uitgevlakt en is de berekende trend gelijk aan de observaties. Het omgekeerde geldt als λ een zeer grote waarde aanneemt: de berekende trend is dan gelijk aan een constante regressielijn. Hier wordt een λ -waarde van 100 aangenomen. Vervolgens wordt de indicator berekend voor de projectieperiode 2016-2029 door de groeivoet van het laatste berekende jaar van de trend geleidelijk te verminderen met 10 %. Dat voorkomt een onrealistische exponentiële verandering in de projectieperiode (Federaal Planbureau, 2016b:11).

4. Besluit

Deze publicatie presenteert, op basis van informatie beschikbaar tot juli 2016, een projectie bij ongewijzigd beleid tot 2030 van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België, zoals bepaald in het kader van de Europa 2020-strategie. Die bevolking is gelijk aan het geheel van drie deelpopulaties: de bevolking die leeft met een inkomen onder de armoederisicodrempel, de bevolking die leeft in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit en de bevolking die leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering.

De eerste twee deelpopulaties samen maken in de periode 2004-2015 gemiddeld 91,9 % van de doelgroep uit. De toekomstige evolutie van die deelpopulaties wordt geraamd op basis van de projecties van het armoederisicopercentage en de werkloosheidsgraad gerealiseerd in 2016 door het Federaal Planbureau voor de Studiecommissie voor de Vergrijzing (SCvV). De bevolking die enkel leeft in een situatie van ernstige materiële ontbering maakt gemiddeld slechts 8 % van de Europa 2020-doelgroep uit. Tijdens de projectieperiode is het aandeel van dat segment gelijk aan het geobserveerde gemiddelde in de periode 2004-2015.

De resultaten wijzen op een lichte daling van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België van 2,282 miljoen personen in 2016 tot 2,232 miljoen personen in 2018. In het kader van de Europa 2020-strategie zou die bevolking in België moeten verminderen tot minstens 1,814 miljoen personen. Die doelstelling zou dus niet worden bereikt: het geprojecteerde aantal van 2018 is 418 000 hoger dan het beoogde niveau. De doelstelling van de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling om de bevolking die in armoede leeft minstens te halveren, gemeten op basis van de nationaal gangbare multidimensionale armoedefinitie, zou ook niet worden gehaald. Het aandeel van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting zou dalen van 20,2 % in 2016 tot 16,1 % in 2029. Dat is afgerond 5,6 procentpunt hoger dan het maximaal nagestreefde niveau nl. 10,6 %. De aangenomen daling van het armoederisicopercentage van gepensioneerden en van de werkloosheidsgraad zoals gerapporteerd door de SCvV en de demografische hypothesen die daarvoor gebruikt zijn, kunnen die projectieresultaten verklaren.

Deze projectie tot 2030 van de bevolking met een risico op armoede of sociale uitsluiting kan verder geactualiseerd worden. Bovendien zouden projectieresultaten op basis van andere scenario's dan het SCvV-referentiescenario kunnen worden gebruikt om het effect van een hypotheseverandering na te gaan op de projectie van die bevolking. Ook kan deze projectie bijdragen tot de ontwikkeling van projecties berekend door micro-simulatiemodellen op basis van de EU-SILC, zoals het zgn. Nowcasting-project van het Federaal Planbureau.

De hier gepresenteerde resultaten geven in elk geval, op basis van informatie beschikbaar tot juli 2016, een zicht op de bijkomende beleidsinspanning die nodig zou zijn om het aantal personen met een risico op armoede of sociale uitsluiting te verminderen tot 1,840 miljoen tegen 2020 en daarna het aandeel van die doelgroep te laten dalen tot afgerond 10,6 % tegen 2030. Op deze manier kunnen deze projectieresultaten gebruikt worden voor de monitoring van de armoedeverminderingdoelstellingen die België heeft aangenomen in het kader van de Europa 2020-strategie en de VN-Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling.

Bijlage: De inkomensbronnen geregistreerd door de EU-SILC-enquête en gesimuleerd door MIDAS

De volgende tabel vermeldt in de linkerkolom de inkomensbronnen die geregistreerd worden door de EU-SILC-enquête. (EC 2016: pp. 209-210; Statistics Belgium 2014: pp. 34-41). In de rechterkolom worden de inkomensbronnen aangevinkt die door MIDAS worden gesimuleerd in het referentiescenario bij ongewijzigd beleid van het Jaarverslag 2016 van de Studiecommissie voor de Vergrijzing.

Tabel 3 De inkomensbronnen geregistreerd door de EU-SILC-enquête en gesimuleerd door MIDAS

EU-SILC	MIDAS
Inkomensbron geregistreerd door EU-SILC en betaald aan elk lid van het huishouden (vanaf 16 jaar)	
Inkomen uit loondienst	
in geld	✓
met geld vergelijkbaar (bv. winstdelingen)	
Inkomen uit loondienst in natura, m.n. een bedrijfswagen en de daarmee samenhangende kosten (bv. gratis brandstof, autoverzekering, belastingen en accijnzen, indien van toepassing) ¹²	
Winst of -verlies uit zelfstandige bedrijfsuitoefening (inclusief royalty's), in geld	✓
Pensioenen op grond van individuele particuliere regelingen (derdepijlerpensioenen)	
Werkloosheidsuitkeringen	
Volledige werkloosheidsuitkeringen	✓
Gedeeltelijke werkloosheidsuitkeringen uitkering	
Werkloosheid met bedrijfstoelage (brugpensioen)	✓
Beroepsopleiding toelage	
Mobiliteits- en hervestigingstoelage	
Ontslagvergoeding	
Afvloeiingsregeling	
Overige uitkeringen in geld	
Ouderdomsuitkeringen	
Rustpensioenen	✓
Vervroegd rustpensioen	✓
Gedeeltelijke pensioenen	
Verzorgingsuitkeringen (tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden)	
Overlevingspensioen betaald na de normale pensioengerechtigde leeftijd	✓
Invaliditeitsuitkeringen betaald na de normale pensioengerechtigde leeftijd	
Eenmalige uitkeringen bij het bereiken van de normale pensioengerechtigde leeftijd	
Overige uitkeringen in geld	
Inkomensgarantie voor ouderen	✓
Aanvullend pensioen gefinancierd door de werkgever (tweedepijlerpensioen)	

¹² Voor de berekening van het beschikbaar inkomen wordt geen rekening gehouden met andere voordelen in natura geregistreerd door de SILC-enquête (gratis of gesubsidieerde maaltijden, lunchbonnen, vergoedingen voor of betalingen van huisvestingsgerelateerde kosten zoals gas, water, elektriciteit, telefoonrekeningen voor vaste of mobiele aansluitingen en, ten slotte, andere goederen en diensten die een werkgever gratis of tegen een gereduceerde prijs aan een werknemer verstrekt, mits ze op nationaal niveau of voor bepaalde groepen huishoudens een belangrijke inkomenscomponent vormen).

EU-SILC	MIDAS
Nabestaandenuitkeringen	
Overlevingspensioen	✓
Overlijdensuitkering	
Overige uitkeringen in geld	
Ziekte-uitkering	
Invaliditeitsuitkeringen	
Invaliditeitsuitkeringen	✓
Invaliditeitspensioen betaald voor de normale pensioengerechtigde leeftijd (Inkomensvervangende tegemoetkoming)	✓
Vervroegde uittreding in het geval van verminderd vermogen om te werken	
Zorgtoeslag	
Economische integratie van personen met een handicap	
Invaliditeitsuitkeringen voor kinderen met een handicap in hun eigen recht	
Overige uitkeringen in geld	
School- en studietoelagen	
Inkomensbron geregistreerd door EU-SILC-enquête en toegeschreven aan het huishouden in zijn geheel	
Inkomsten uit de verhuur of de verpachting van gebouwen of grond	
Gezins- en kindertoelagen	
Inkomstengarantie-uitkering in het geval van de bevalling - moederschapsrust, vaderschapsverlof	
Geboortepremie	✓
Ouderschapsverlof	
Kinderbijslag	✓
Overige uitkeringen in geld	
Sociale uitsluiting, niet elders genoemd	
Leefloon	✓
Overige uitkeringen in geld: steun aan arme en kwetsbare personen om hun armoede te verlichten of hen in moeilijke situaties bij te staan.	
Huisvestingstoelagen	
Huurtoeslag	
Voordeel voor eigenaar-bewoners: een inkomensafhankelijke overdracht door een overheidsinstantie aan een eigenaar-bewoner om de huidige woonlast te verlichten (de zgn. 'Verzekering gewaarborgd wonen' of 'Assurance contre la perte de revenus')	
Periodiek ontvangen overdrachten tussen huishoudens in geld, waaronder alimentatie.	
Rente, dividenden en winsten uit de kapitaalbreng in een onderneming zonder rechtspersoonlijkheid	
Inkomen van personen onder 16 jaar	

Bibliografie

- DEKKERS, G., DESMET, R., FASQUELLE, N., WEEMAES, S., (2015), 'The Social and budgetary impacts of the recent social security reform in Belgium' in SALAGEAN, I, LOMOS, C., HARTUNG, A., (red.) (2015), *The Young and the Elderly at Risk: Individual outcomes and contemporary policy challenges in European societies*, Cambridge-Antwerpen-Portland, Intersentia, pp. 129-157.
- DEKKERS, G., FRERE, J.-M., (2015), *De prospectieve evolutie van armoededoelgroep van de EU2020-strategie in België* - Intern seminarie van 15 september 2015: slides, intern document artikel 11084, Brussel, Federaal Planbureau.
- EC (2004), *Joint report on social inclusion 2004*, Luxemburg, Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen.
- EC (2015), *Verordening (EU) 2015/2256 van de Commissie van 4 december 2015 houdende wijziging van Verordening (EG) nr. 1983/2003 tot uitvoering van Verordening (EG) nr. 1177/2003 van het Europees Parlement en de Raad inzake de communautaire statistiek van inkomens en levensomstandigheden (EU-SILC), wat de lijst van primaire doelvariabelen betreft*, Publicatieblad van de Europese Unie, 5/12/2015, L 321/12.
- EC (2016), *Methodological guidelines and description of EU-SILC - Target Variables -015 operation (Version August 2016)*, DocSILC065 (2015 operation).
- ESSC (2016), *Projet de règlement de la Commission portant mise en oeuvre du règlement (CE) n° 1177/2003 du Parlement européen et du Conseil relatif aux statistiques communautaires sur le revenu et les conditions de vie (EU-SILC) en ce qui concerne la liste 2018 des variables cibles secondaires relatives à la privation matérielle, au bien-être et aux difficultés de logement*, 30eme Réunion du Comité du Système Statistique Européen, Wenen, Oostenrijk, 28 september 2016, ESSC 2016/30/04/FR.
- EUROPESE RAAD (2010a), *Conseil Européen Bruxelles 17 juin 2010 Conclusions de la Présidence*, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-10-2_nl.htm (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- EUROPESE RAAD (2010b), *Europese Raad 25/26 maart 2010 Conclusies*, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-10-1_nl.htm (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- EUROSTAT (2016), *People at risk of poverty or social exclusion*. <http://ec.europa.eu/eurostat> (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- FEDERAAL PLANBUREAU – STATISTICS BELGIUM (2016a), *Demografische vooruitzichten 2015-2060, Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftequotienten*, maart 2016, Brussel, Federaal Planbureau - Algemene Directie Statistiek.
- FEDERAAL PLANBUREAU – STATISTICS BELGIUM (2016b), *Demografische vooruitzichten 2015-2060, Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftequotienten*, maart 2016, *Loop van de bevolking van België*, Brussel, Federaal Planbureau - Algemene Directie Statistiek. <http://www.plan.be/databases/data-35-nl-bevolkingsvooruitzichten+2015+2060> (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- FEDERAAL PLANBUREAU (2016a), *Jaarlijks verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing van juli 2016, Beschikbare gegevens*, <http://www.plan.be/databases/data-33-nl-jaarlijks+verslag+van+de+studie+commissie+voor+de+vergrijzing+van+juli+2016> (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).

- FEDERAAL PLANBUREAU (2016b), *Vooruitgang naar de duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen van de VN, Balans 2016*, Working Paper, Brussel, Federaal Planbureau, http://www.plan.be/admin/uploaded/201606290703340.WP_1607_11277_N.pdf (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- FEDERAAL PLANBUREAU (2016c), *Vooruitgang naar de duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen van de VN, Balans 2016, Beschikbare gegevens*, <http://www.plan.be/databases/data-58-nl-voortgang+naar+de+duurzame+ontwikkelingsdoelstellingen+van+de+vn+balans+2016> (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- FEDERAAL PLANBUREAU (2016d), *Wie maakt het Nationaal hervormingsprogramma (NHP) op?*, <http://www.be2020.eu/nhp/procedure.php?lang=nl&IS=102> (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST KANSELARIJ VAN DE EERSTE MINISTER (2016), *Overlegcomité 24/02/2016*, Notificatie punt 14.
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST SOCIALE ZEKERHEID (2015), *The evolution of the social situation and social protection in Belgium, Monitoring the social situation in Belgium and the progress towards the social objectives and the priorities of the National Reform Programme and the National Social Report*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid.
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST SOCIALE ZEKERHEID (2016a) *Eerste analyse van sociaal-economische sleuteltrends in België op basis van EU-SILC 2015*, Working paper augustus 2016. http://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/eu-silc-2015-0816-nl_1.pdf (laatst geraadpleegd op 12/10/2016).
- FEDERALE OVERHEIDSDIENST SOCIALE ZEKERHEID (2016b), *The Evolution of the Social Situation and Social Protection in Belgium: Increasing divergences: Monitoring the social situation in Belgium and the progress towards the social objectives and the priorities of the National Reform Programme*, Brussel, FOD Sociale Zekerheid.
- FRERE, J.-M., (2015), *Projectie van het aantal personen met een risico op armoede of sociale uitsluiting in België in het kader van de Europa 2020-strategie: replicatie, uitbreiding en update van de projectie van september 2011*, intern document NOTA PROJPOV 10954, Brussel, Federaal Planbureau.
- FRERE, J.-M., DEKKERS, G., DESMET, R., (2011), *De armoededoelstelling in het kader van de Europa 2020-strategie, Raming van de toekomstige evolutie bij ongewijzigd beleid van de doelgroep in België*, intern document Rapport REPO4768, Brussel, Federaal Planbureau.
- HOGE RAAD VAN FINANCIËN (2012), *Studiecommissie voor de vergrijzing - Jaarlijks verslag - Oktober 2012*, http://www.plan.be/admin/uploaded/201210081218510.REP_CEVSCVV2012_10248_N.pdf (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- HOGE RAAD VAN FINANCIËN (2016), *Studiecommissie voor de vergrijzing - Jaarlijks verslag - juli 2016*, http://www.plan.be/admin/uploaded/201607130830290.REP_CEVSCVV2016_11259_N.pdf (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- INTERFEDERAAL INSTITUUT VOOR DE STATISTIEK (2016), *Vergadering van de Raad van bestuur van 13 september 2016*, persoonlijke mededeling van 14 september 2016.
- NHP (2011a), *Nationaal hervormingsprogramma België 2011*, 15 april 2011, http://www.be2020.eu/uploaded/files/201609281453050.NHP_2011_nl.pdf (laatst geraadpleegd op 13/11/2016).

- NHP (2011b), *De vijf doelstellingen in het kader van de Europa 2020 strategie. Beleidsvoorbereidende studie, april 2011*, http://www.be2020.eu/uploaded/files/201610051113530.NEWTEMP_NL_rapport_EUR2020_2.pdf (laatst geraadpleegd op 13/11/2016).
- NHP (2016), *Nationaal hervormingsprogramma België 2016*, april 2016, http://www.be2020.eu/uploaded/files/201609061159470.NHP16_NL.pdf (laatst geraadpleegd op 13/11/2016).
- ORSHANSKY, M., (1968), 'Demography and Ecology of Poverty', *Proceedings of a Conference on Research on Poverty*, Washington DC, Bureau of Social Science Research, Inc., Juni 1968, pp. 1-29.
- RAAD VAN DE EU (1975), Council Decision 75/458/EEC of 22 July 1975 concerning a programme of pilot schemes and studies to combat poverty in *Official Journal*, L 199, 30/07/1975, pp. 34-35.
- STATISTICS BELGIUM (2004), *Quality Report Belgian SILC 2004*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2005), *Quality Report Belgian SILC 2005*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2006), *Quality Report Belgian SILC 2006*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2007), *Quality Report Belgian SILC 2007*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2008), *Quality Report Belgian SILC 2008*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2010), *Quality Report Belgian SILC 2010*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2011), *Quality Report Belgian SILC 2011*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2012), *Quality Report Belgian SILC 2012*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2013), *Quality Report Belgian SILC 2013*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).
- STATISTICS BELGIUM (2014), *Quality Report Belgian SILC 2014*, http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/enquetes_et_methodologie/silc_quality_report.jsp (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).

STATISTICS BELGIUM (2016), *SILC-indicatoren 2004-2015*, http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/arbeid_leven/eu-silc/ (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).

VN (2015), *Resolutie goedgekeurd door de Algemene Vergadering op 25 september 2015, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, https://5003.fedimbo.belgium.be/sites/5003.fedimbo.belgium.be/files/explorer/17DoelstellingenOmOnzeWereldTeTransformeren_NL.pdf (laatst geraadpleegd op 1/10/2016).